

Péče o nalezené, zraněné a hendikepované netopýry na území Prahy včetně netopýřích kolonií.

(Darovací smlouva č. DAG/54/11/007886/2011)

Krátká zpráva
Leden 2013

**ZO ČSOP Nyctalus
Jasmínová 2665, 106 00 Praha 10
www.nyctalus.cz**

Projekt záchrany netopýrů v Praze je podpořen Hlavním městem Praha

Cíl projektu

Hlavním cílem projektu bylo zajistit a zkvalitnit záchranu a odbornou péči o jednotlivé hendikepované netopýry a netopýří kolonie nalezené na území celé Prahy v bytech, kancelářích a dalších místech obývaných či navštěvovaných lidmi, a jejich navrácení zpět do přírody.

Neméně důležitým cílem byla osvěta obyvatel Prahy o možném výskytu netopýrů v jejich bezprostředním okolí a instrukce, jak se zachovat při nálezů netopýra, tak aby nedošlo k ohrožení zdraví nálezce ani zvířete samotného. Veřejné přednášky s ohočenými trvale hendikepovanými netopýry pak mohou občanům pomoci zbavit se zbytečných obav z těchto tajemných zvířat a pochopit jejich biologii a unikátní schopnosti, a tím zlepšit jejich přístup k netopýrům a k praktické ochraně těchto zvířat. Sebelepší technická a legislativní opatření jsou bez spolupráce s občany jen málo účinná.

Dalším cílem je využití přímých nálezů k mapování výskytu netopýrů na území Prahy v průběhu roku. Monitoring výskytu netopýrů je nezbytnou podmínkou pro jejich cílenou ochranu v urbánním prostředí velkoměsta zejména při stavebních úpravách (např. zateplování).

Příjem netopýra

Naprostá většina případů nalezených netopýrů byla ohlášena telefonicky na SOS netopýří linku 731 523 599. Nálezčům byly poskytnuty informace o poskytnutí první pomoci netopýrům, vždy bylo doporučeno nesahat na zvířata holou rukou kvůli potenciálnímu riziku vztekliny. S nálezcem bylo domluveno předání zvířete nebo odchyt v místě nálezů.

Zvířata přebíralo od nálezců pravidelně více osob, podle toho, kdo byl nejbližší místa nálezů. Příjemci přebírali zvíře od nálezce, provedli prohlídku zdravotního stavu a kondice, určili druh a pohlaví, poskytli mu první pomoc (vždy napojení, v případě potřeby veterinární ošetření), a zvíře vypustili nebo ho předali do péče Anně Bláhové nebo dalšímu členu Nyctalu.

Kromě přímých nálezů jsme přebírali zvířata od Pražské zvířecí záchranky, záchrané stanice v Jinonicích, záchrané stanice Merlin, z útulků městské policie v Troji a v Měcholupech.

Odchyt netopýra parkového z nevhodného úkrytu na okenní ochranné síti na sídlišti Petrovice. Po opakovaném upozornění na přítomnost netopýra bylo zvíře odchyceno, zjištěna dobrá kondice, vyzkoušena jeho letuschopnost a téhož večera bylo vypuštěno.

V roce 2012 jsme využívali na základě smlouvy k transportu netopýrů na území Prahy Pražskou zvířecí záchranku. Vzhledem k místu bydliště našich motorizovaných členů za hranicí Prahy

vycházelo toto řešení mnohem levněji. Kromě převozů z místa nálezu šlo také o převozy netopýrů na místo vypouštění nebo k veterinárnímu ošetření.

Evidence

O každém přijatém zvířeti byl sepsán příjmový protokol, příjmová data byla rovněž evidována elektronicky. Po zkušenostech ze zimy 2010-2011 jsme protokoly upravili, abychom mohli snáze vyhodnocovat zdravotní stav netopýrů. On-line databáze přijatých netopýrů je veřejně přístupná na www.nyctalus.cz.

Intenzivní péče

Většinou zvířata byla kromě první pomoci poskytována intenzivní péče od několika dnů po několik měsíců u zraněných zvířat. Kromě ošetřování zranění a podávání léčiv podle pokynů veterinářky zahrnovala intenzivní péče:

- Podle zdravotního stavu a kondice byla stanovena přiměřená krmná dávka zejména u vysílených zvířat.
- U silně dehydratovaných a extrémně vyhublých zvířat byly zajištěny infuze Ringerova roztoku a glukózy.
- Zraněná a vysílená zvířata měla k dispozici topný kámen.
- Každé zvíře bylo před napojením a nakrmením zahřáté na fyziologickou teplotu cca 37-38°C nejčastěji držení v teplé dlani po dobu cca 20 minut.
- Každé zvíře bylo krmeno individuálně z ruky pinzetou. Než začalo přijímat celé moučné červy, bylo krmeno vymačkanými vnitřnostmi.
- Zdravá zvířata před zazimováním byla učena přijímat potravu z misky, aby si v případě probuzení mohla sama vzít potravu.
- Ruční krmení netopýra před zazimováním trvalo v průměru 5 dní. Stanovení „zimovací kondice“, tj. vytvoření tzv. hnědého tuku jsme prováděli vizuálně a hmatem.
- Po ukončení hibernace následovalo podle kondice ruční dokrmení před vypuštěním po dobu až několika dnů.
- Zraněným zvířatům, která se kvůli dlahám nemohla sama čistit, byla pročešávána srst jemným kartáčkem.
- Podle možností byla zvířata v intenzivní péči sestavována do skupin podle druhu a pohlaví z důvodu zajištění sociální pohody.
- Opatrnou manipulací a citlivým přístupem ke každému jedinci jsme se snažili minimalizovat stres
- U vyléčených zvířat s trvalými následky byl prováděn handling
- Zvířata s otevřenými ranami byla krmena ručně pinzetou, aby se předešlo infikování ran červy, teprve po uzavření ran byla zvířata učena na misku.
- U dlouhodobě léčených zvířat byla upravována krmná dávka (prevence proti obezitě).
- Některá zvířata v léčení a někteří trvalí hendikepové na základě veterinárního doporučení hibernovali pod kontrolou, tj. i za cenu rušení byl kontrolován jejich zdravotní stav z důvodu snížené imunity v období hibernace

Zimoviště pro časté kontroly. Průběžně je kontrolována teplota vzduchu a relativní vlhkost.

Napájení netopýra (n. pestrý) po příjmu je nejdůležitější součástí první pomoci. Obzvláště zvířata odchycená v budovách bývají silně dehydratovaná. Zvíře je třeba dostatečně napojit, tomu předchází přibližně 20 minutové zahřátí v dlani na fyziologicky vhodnou teplotu 37°C. Bez zahřátí zvíře buď tekutiny a potravu odmítá nebo po jejich příjmu může i uhynout, protože není schopno trávit.

Zimování v záchranné stanici AVES

Nyctalus spolupracuje se záchrannou stanicí AVES v Brandýsku u Kladna na základě písemné smlouvy. Pražští netopýři zde nacházejí azyl zejména v době hibernace, tj. od začátku prosince do konce března. Zimování je zajištěno ve sklepě s teplotou cca 7°C a s vysokou relativní vlhkostí, v průběhu celé zimy zde byla sledována teplota a extrémní výkyvy venkovních teplot se v zimovišti projevily minimálním kolísáním teploty v rozmezí cca 4°C. Sklep v pískovcové skále komunikuje větrací šachtou s vnějším prostředím a splňuje nároky netopýřů na mikroklima nutné k zimování. Zvířata jsou držena v přepravekách odděleně podle druhů, pohlaví a místa nálezu. Pravidelnou kontrolu a péči o všechna hibernující zvířata včetně pražských zajišťovala ZS AVES na vlastní náklady. Zvířata měla po celou dobu hibernace k dispozici čistou vodu v miskách a moučné červy. Zvířata byla vizuálně kontrolována tak, aby nedocházelo k rušení. Jedinci, kteří obvykle v důsledku stresu nedokázali dostatečně rychle přejít do hlubokého spánku, byli ze sklepa odebráni, dokrmeni a opakovaně zazimováni.

Netopýři rodu *Pipistrellus* a *Plecotus* v zimovací kondici byli drženi v polozimovacím režimu při teplotách mírně nad 10°C, kdy neupadali do hluboké hibernace. Žádné z takto držovaných zvířat v průběhu hibernace neuhynulo.

Zimování nezraněných netopýřů v zimě 2011/2012 v režimu plné hibernace bylo úspěšné na 100 %, všechna zvířata byla na jaře vypuštěna v dobré kondici. Potvrdila se tak naše zkušenost z předcházející zimy, že je vhodné dodržet několik pravidel: netopýry před zazimováním naučit žrát z misky, důsledně umísťovat do zimovacích přepravek odděleně nejenom různé druhy, ale dát zvlášť samce a samice, optimálně do 10 jedinců pohromadě.

Kontrola zimujících netopýřů v alternativním zimovišti v Kladně.

Vypouštění zazimovaných netopýřů

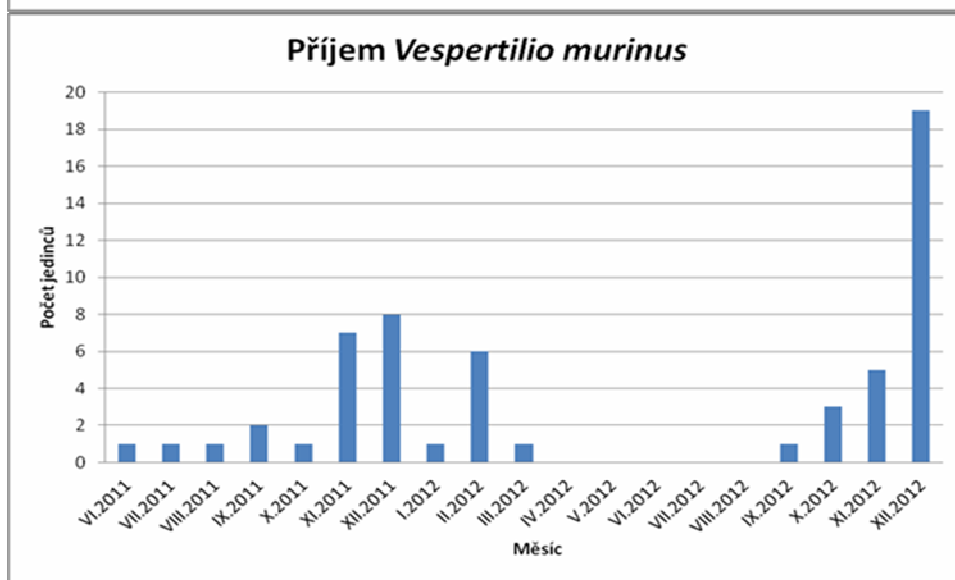
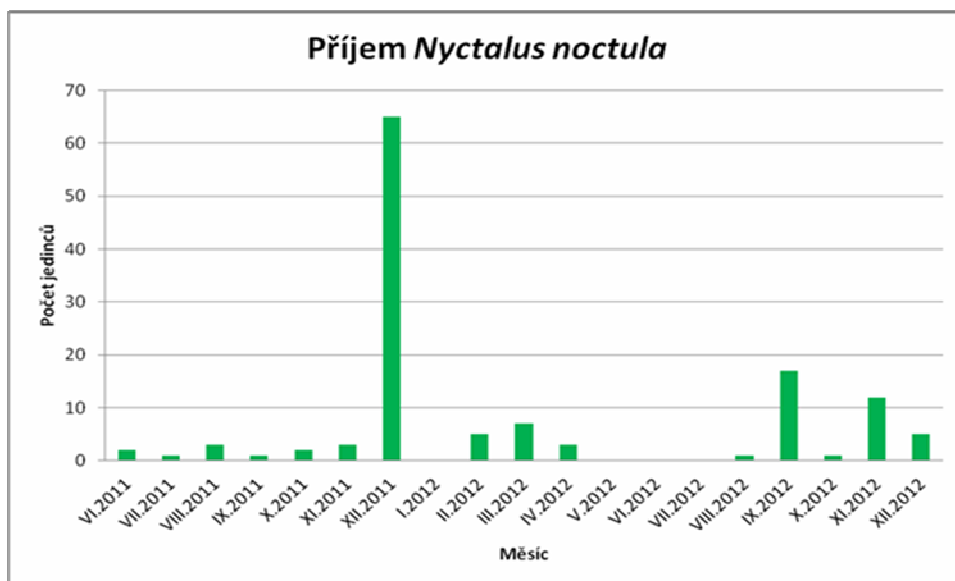
Na konci března byli netopýři probuzeni, prošli prohlídkou zdravotního stavu a kondice. Poté byli pražští netopýři předáni po skupinkách do intenzivní péče členům Nyctalu, kde byli dokrmeni do kondice vhodné pro vypouštění a pak co nejdříve vypuštěni (za příznivého počasí, tj. teplota i v noci nad bodem mrazu, bez deště či silného větru, s dobrou předpovědí počasí). Netopýři byli vypouštěni poblíž místa nálezu nebo na jiném vhodném místě, nejčastěji ve Stromovce.

Vypouštění netopýřů po ukončení hibernace v pražské Stromovce. Netopýři byli ve výborné kondici, proto jsme neotáleli a vypustili je hned první večer po probuzení. Přestože nebyl čas na vyhlášení veřejného vypouštění, přišli naši malí spolupracovníci.

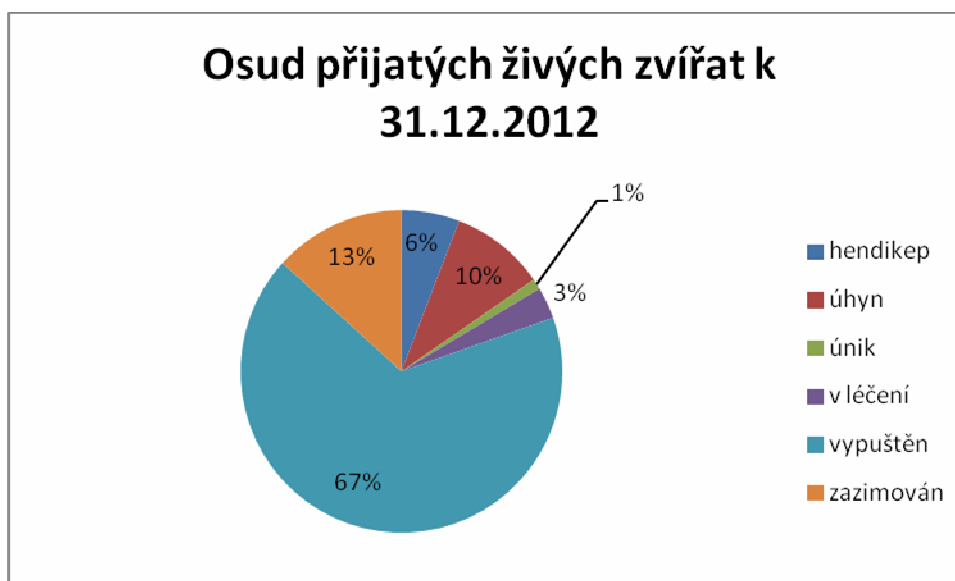
Veterinární péče

Veterinární péči poskytuje dlouhodobě MVDr. Pavlína Hájková. Kromě veterinárních zákroků a opakovaných konzultací k ošetření i drobných ran, nám prakticky ukazovala jak provádět doléčení a rehabilitaci u složitějších případů, prováděla některá laboratorní vyšetření, případně zajistila další vyšetření, v případech nejasných příčin úhynu pitvu apod. Vždy si našla čas na prohlídku zvířat, u kterých jsme si nebyli jisti průběhem uzdravování (léčba zlomeniny trvá řádově měsíce). Typické nebo naopak výjimečné případy dokumentovala pro veterinární účely nebo jako materiál pro další vydání metodické příručky „Péče o netopýry“. V době nepřítomnosti MVDr. Hájkové poskytovala péči veterinární klinika Panda.

druh	hendikep	kadaver	úhyn	únik	v léčení	vypuštěn	zazimován	celkem	žíví
<i>Eptesicus serotinus</i>	1	2	1			2		6	4
<i>Myotis daubentonii</i>							1	1	1
<i>Myotis mystacinus</i>	1							1	1
<i>Nyctalus noctula</i>	5	25	7		3	82	6	128	103
<i>Pipistrellus nathusii</i>		1	2		1	7		11	10
<i>Pipistrellus sp.</i>			2			4		6	6
<i>Plecotus auritus</i>						1		1	1
<i>Plecotus austriacus</i>			2			3		5	5
<i>Plecotus sp.</i>			1					1	1
<i>Vespertilio murinus</i>	4		3	2	2	28	18	57	57
Celkový součet	11	28	18	2	6	127	25	217	189
	5%		10%		3%	67%	13%		100%
						80%			

Z přijatých 217 zvířat bylo v okamžiku příjmu živých 189, 28 bylo kadáverů. Z přijatých živých zvířat bylo vypuštěno 127 (67 %), zazimováno s předpokladem vypuštění 25 (13 %), 6 zvířat (3 %) je v léčení s nadějí na vypuštění, 18 zvířat uhynulo nebo bylo utraceno (10 %), 11 zvířat bylo zařazeno mezi trvalé hendikepy (5 %), 2 zvířata unikla po odchytu.

důvod příjmu	hendikep	kadaver	úhyn	únik	utracení	v léčení	vypuštěn	zazimován	Celkový součet
narozené mládě							2		2
nevhodný úkryt			1			2	24	4	31
ohrožená kolonie							9		9
pokácený strom	1	1			1		21		24
přinesla kočka/pes			1				1		2
vafky	1	24					12		37
venku na zemi							2	1	3
venku probuzený hibernant		1	3				4		8
vysílení				1			7		8
zálet jaro-podzim		1	2	1			17		21
zálet probuzený hibernant	1		4			2	27	20	54
zranění	7	1	4		2	2	1		17
zranění, mládě 2-3 týdny staré	1								1
Celkový součet	11	28	15	2	3	6	127	25	217

Odchyty v budovách	1	1	7	1		4	68	24	106
			7%				64%	23%	
							87%		

Mezi nejčastější příčiny příjmu patřily odchyty v budovách (106 zvířat). Ze zvířat odchycených v budovách již bylo vypuštěno 68 zvířat a v náhradním zimovišti je zazimováno 24 zvířat, 7 zvířat uhynulo. Další významnou příčinou příjmu jsou bezprostředně ohrožené kolonie netopýrů z pokácených stromů, plynových kamen a zničených úkrytů při stavebních pracích.

Záchrana netopýřích kolonií

Kromě záchrany jedinců jsme řešili i několik případů netopýřích kolonií. Šlo o bezprostředně ohrožené kolonie v plynovém topení, tzv. vafkách, o likvidaci evidovaného úkrytu v důsledku likvidace havárie vody a o kolonie z pokácených stromů.

Uhořelí netopýři z Holečkovy ulice.

Opakovaně jsme řešili problém s kolonií netopýřů rezavých v **plynových kamnech, tzv. vafkách**. V listopadu 2011 v Eliášově ulici v Praze 6, ve vnitrobloku byla objevena kolonie netopýřů rezavých v prostoru mezi trubkami a zdívkou. Netopýři nebyli zjištěni přímo v topném tělese a nebyli tak přímo ohroženi. V prosinci 2011 jsme řešili druhý případ v Holečkově ulici v Praze 5, kdy bohužel 23 zvířat uhořelo a podařilo se zachránit jenom 13. Případ z 2.12.2011, kdy část netopýřů v kamnech uhořela, se nám podařilo medializovat, na ČT1 byla reportáž odvysílána v hlavních zprávách.

V samém závěru roku 2011 jsme řešili kolonii n. rezavých z pokáceného stromu v Praze Ruzyni. Díky skvělé spolupráci firmy provádějící kácení, MČ Praha 6 a Nyctalu se podařilo zachránit 22 zvířat. Velkou pomocí byla vysokozdvíhací plošina. Výjimečně teplé počasí, kdy denní teploty se pohybovaly kolem +6-10°C a noční neklesaly pod bod mrazu, umožnilo vypuštění netopýřů do zimovací dutiny v místě nálezu. Bez pomoci plošiny by takovýto zásah nebyl možný, protože obývané dutiny se vyskytovaly cca 5 m nad zemí. Tento případ jsme nezveřejňovali, protože vypuštění netopýřů do zimovací dutiny nelze doporučit obecně, vždy je třeba odborně posoudit konkrétní stanoviště a zdravotní stav netopýřů, a navíc musí být vhodné povětrnostní podmínky i dobrá předpověď počasí.

Průzkum dutiny ve stromě v Praze Ruzyni před vypuštěním zachráněných netopýřů.

Jako každý rok, i v zimě 2012 jsme zachraňovali netopýřích kolonií z **pokáceného stromu ve Stromovce**. Tentokrát šlo o vůbec první doložený zimní nález netopýře parkového (*Pipistrellus nathusii*) na území ČR. Při kácení 2 zvířata z 5 nalezených uhynula. Jde o významný nález, zpráva proběhla médii a byla prezentována v odborném tisku. Pracovníci Lesů hl.m. Prahy provedli sami prohlídku místa a odchyt netopýřů než jsme dorazili na místo. Přestože nález netopýřů řešili ihned, situaci ve Stromovce bude vhodné

řešit preventivním opatřením, ideálně ve spolupráci s Lesy hl.m. Prahy, např. cíleným průzkumem stromů určených ke kácení v listopadu, kdy lze už zjistit přilétnuté migranty a netopýře chystající se zde zimovat.

Na podzim 2012 jsme zachraňovali bezprostředně ohroženou kolonii netopýřů rezavých z evidovaného úkrytu v Praze 4. Díky informovanosti a ochotě pracovníků likvidujících havárie vody, kteří ihned volali a dle našich pokynů netopýře odchytili a předali do naší péče, se podařilo všechna zvířata zachránit a vypustit v blízkosti jiného evidovaného úkrytu.

Závěr

Cíle projektu byly naplněny v plné šíři. V záchraně netopýrů hodláme pokračovat i v dalších letech.

Přínos projektu

- Záchrana nalezených, zraněných a hendikepovaných netopýrů, kteří patří mezi zvláště chráněná zvířata zařazená do kategorie silně ohrožený druh.
- Rychlá odborná pomoc občanům v terénu (odchyty v bytech, kancelářích apod.)
- Osvěta v terénu, při osvětových akcích i v médiích
- Propagace projektu na mezinárodní úrovni (EUROBATS – Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů)
- Spolupráce s Českou společností pro ochranu netopýrů (ČESON), Lesy hl. města Prahy, katedrou zoologie Přírodovědecké fakulty UK, Českou inspekci životního prostředí, Městskou policií, MHMP, Státním veterinárním ústavem apod.
- Dlouhodobá spolupráce s veterinářkou MVDr. Pavlínou Hájkovou, s jednou z nejlepších odbornic na méně obvyklé druhy zvířat včetně netopýrů. Veterinární nálezy a zkušenosti byly dokumentovány a počítá se s jejich využitím pro veterinární praxi
- Poradenská činnost – telefonicky na SOS netopýří lince, zodpovídání dotazů mailem, osobně při osvětových akcích, v terénu.
- Poskytování nálezových dat pro vědecké účely a ochranářské účely.
- Přesná evidence přijatých zvířat
- Rychlé operativní řešení nestandardních situací (záchrana bezprostředně ohrožených kolonií)
- Zvířata s trvalými následky, která nebylo možné vypustit, byla využívána pro edukaci veřejnosti
- Kadávery uhynulých zvířat byly předávány PřF UK k dalším vědeckým účelům

Vypracovala Dagmar Zieglerová